

# Sang som døråpner til et nytt språk for barn med et annet morsmål

NORA BILALOVIC KULSET

PhD-stipendiat. Institutt for Musikk, Norwegian  
University of Science and Technology (NTNU)



**D**enne artikkelen handler om hvordan og hvorfor sang kan føre til raskere språktilegnelse hos små barn med et annet morsmål enn majoriteten. Den er basert på en kvalitativ forskningsstudie utført i perioden 2011–2012 som senere ble utgikk i boka “Musikk og andrespråk” våren 2015. Jeg vil her presentere funnene fra studien, også i lys av oppdaterte og utfyllende teorier.

## Innledning

I Norge har vi et presserende problem som berører barn av innvandrerforeldre, nemlig at disse barna ikke tilegner seg norsk godt nok før skolestart til at de kan følge vanlig undervisning. Undersøkelser fra 2012 (Gedde-Dahl & Stokke, 2013) viste at 70% av alle minoritetsspråklige barn ikke kunne følge vanlig undervisning når de startet på skolen fordi de ikke snakket norsk godt nok. Tre av fire i denne gruppa var født i Norge, og de aller fleste hadde gått i barnehage (Mellingsæter, 2012). På sikt er dette skadelig for langt mer enn disse barnas første år på skolen. Det tar fem til sju år å lære et nytt språk godt nok til at det kan benyttes som opplæringspråk (Cummins, 2000, s. 58), og det vil derfor kunne ta flere års iherdig arbeid før de minoritetsspråklige elevene er på samme språklige nivå som jevnaldrende majoritetsspråklige medelever (Fladberg & Sandberg, 2011). Konsekvensen av dette er at de minoritetsspråklige barna i mellomtiden får begrenset tilgang til opplæring i alle fag, med den

følge at de blir hengende igjen over hele linja allerede fra start. Resultatet kan bli at de aldri blir virkelig integrert i samfunnet. Små barn som må tilegne seg majoritetsspråket som andrespråk (også referert til som L2) er i en sårbar posisjon siden de har liten tid til å tilegne seg det nye språket før de trenger å holde tritt med sine majoritetsspråklige jevnaldrende på skolen. Det hviler derfor et stort ansvar på barnehagepersonell, og på metoder som anvendes for å bidra til og lette andrespråktilegnelsen.

Mitt utgangspunkt for å forske på dette var at det syntes merkelig for meg at disse barna ikke tilegner seg norsk når de faktisk går i norskspråklig barnehage. Da jeg for flere år siden bodde med mine tre barn i Cape Town i Sør-Afrika, erfarte jeg hvordan min fem år gamle sønn tilegnet seg to nye språk (engelsk og isiXhosa) gjennom lek i barnehagen. Det ble klart for meg at det felles sangrepertoaret barna i denne barnehagen hadde, spilte en avgjørende rolle for min sønns inngangsbillett til lekefellesskapet. Jeg registrerte også hvordan han sang på de to nye språkene før han begynte å produsere språk selv. Sang er det som fanger oppmerksomheten vår framfor prat allerede fra vi er nyfødte (Estes & Hurley, 2013; Nakata & Trehub, 2004; Trehub, 2006). Babyer foretrekker å høre sitt morsmål (Moon et al., 1993), og de gråter med samme intonasjon som sitt morsmål (Mampe et al., 2009). Siden musikalske parametere er så viktige når vi lærer vår første språk, er det sannsynlig at musikk også kan spille en viktig rolle når vi lærer vårt andre (eller tredje) språk. Var det dette fenomenet jeg observerte i Cape Town hos min fem år gamle sønn? Som musikkpedagog har jeg siden 1995 livnært meg på å kurse barnehagefolk i å bruke mer sang og musikk i barnehagehverdagen, så jeg vet at det synges altfor lite i en god del norske barnehager. Mange lider av fenomenet *stemmeskam* (Schei, 2011) eller de dømmer seg selv, nærmest dogmatisk, som ukyndige i det å drive med musikk (Ericsson & Lindgren, 2012). Min hypotese om at et solid felles sangrepertoar kunne bidra positivt i norsktilegnelsen til minoritetsspråklige barn, var altså ikke bare gode nyheter tatt i betraktning hvor dårlig det står til med musiseringen i mange barnehager. Men kanskje var det nettopp også denne brikken som manglet og som var årsaken til at barna ikke tilegnet seg norsk til tross for at de gikk i norsk barnehage: de fikk ganske enkelt ikke den inngangsbilletten til lekesamværet som de trengte?

Én av de største utfordringene enhver L2-lærling står overfor, er nemlig *the double bind* (Tabors, 2008, s. 33–34) som sier at kommunikativ kompetanse og sosial kompetanse er uløselig knyttet sammen. For å lære det nye språket, må du bli sosialt inkludert av de som snakker dette språket – men for å bli sosialt inkludert, må du allerede kunne snakke noe av språket. Dette har jeg oversatt til norsk som “det doble dilemmaet” (Kulset, 2015a, s. 54; 2015b, s. 80). Det er også slik at barn som har vanskeligheter med å skaffe seg venner, blir lettere

aggressive og frustrerte (Stenseng et al., 2014). Å ikke snakke eller forstå majoritetsspråket er en sikker kilde til frustrasjon som ofte fører til aggressivitet eller selvpålagt isolasjon (Kulset, 2015a, s. 54 og s. 86–98; Løge, 2011). Det er derfor viktig at L2-lærlingen i barnehagen blir inkludert i vennskap så tidlig som mulig. Slik kan man i størst mulig grad unngå at barnet havner i den uheldige sirkelen hvor aggressivitet og frustrasjon pga. mangel på venner, fører til at man blir ytterligere mindre attraktiv som venn. Å bidra til å bryte det doble dilemmaet så raskt som mulig, er dermed en sentral nøkkel for å gi L2-lærlingen tilgang til det nye språket.

## Musikk, språk og hjernen

Mange har forsket på den nevrologiske sammenhengen mellom musikk og språk i de seneste årene, og på hvordan musikk og språk har overlappende netverk i hjernen (se feks. Arbib, 2013; Koelsch, 2012, s. 241–249; Patel, 2008). Musikkens krav til større presisjon til dette nettverket enn det som er nødvendig for språk, framsettes som ett av argumentene for hvorfor og hvordan språktilegnelse kan nyte godt av musisering. Å musisere innebærer blant annet en kontinuerlig overvåkning av om man holder riktig tone og tempo (Patel 2011). Musikk fører på denne måten til at hjernens nettverk for auditiv prosessering fungerer med større presisjon enn det som er nødvendig for vanlig talekommunikasjon. Kraus og Chandrasekaran (2010) kaller dette *auditory fitness*: ‘This effect of music training suggests that, akin to physical exercise and its impact on the body fitness, music is a resource that tones the brain for auditory fitness’ (p. 599). Svært mange studier har framhevet at sang er et godt redskap når man skal tilegne seg et nytt språk. Disse studiene er knyttet til ulike språklige fenomen, som for eksempel fonologisk og fonemisk bevissthet (Bolduc, 2009; Degé & Schwarzer, 2011; Gromko, 2005; Peynircioglu et al., 2002), å kunne segmentere nye ord som når vi lærer vårt aller første språk (Thiessen et al., 2005; Thiessen & Saffran, 2009; Trehub et al., 1984), og tilegnelse av et fremmedspråk (Good et al., 2015; Kulset, 2015a; Ludke et al., 2014; Marques et al., 2007; Moreno, 2009; Schön et al., 2008; Slevc & Miyake, 2006). Én av de mest interessante teoriene knyttet til denne forskningen, og som fungerer godt som en tydeliggjørende forklaringsmodell for mine egne funn, mener jeg er OPERA-hypotesen (Patel, 2011, 2012). Jeg finner denne hypotesen nyttig fordi den på en konsis måte skisserer fem vilkår – alle med utgangspunkt i solid forskning – som må oppfylles for at språktilegnelse skal dra nytte av sang:

**O**verlapping: det er en anatomisk overlapping i hjernens nettverk som behandler musikk og språk

**Presisjon:** musikk stiller høyere krav til disse delte nettverkene enn språk

**Emosjoner:** musikkaktiviteter engasjerer sterke positive følelser

**Repetisjon:** musikkaktiviteter blir ofte gjentatt

**Attention (oppmerksomhet):** musikkaktiviteter er forbundet med fokusert oppmerksomhet

(Patel, 2011, s. 1)

## Studien

Forskningsstudien som er utgangspunktet for denne artikkelen var en etnografisk studie med et transformativt verdenssyn. To barnehageavdelinger deltok, hver med 19 barn i alderen 3–5 år hvorav halvparten hadde minoritetsspråklig bakgrunn. Barna ble gitt ukentlige musikkksamlinger ledet av meg i en periode på fire måneder. Personalet i barnehagen ble samtidig kurset i bruk av musikk, og de deltok også på musikksamlingene for å lære. Målet var å oppnå en betydelig økning i bruken av sang og musikk ut fra et musikalitetssyn basert på Smalls *musicking* (Small, 1998). Resultatene viste et felles sangrepertoar i svært stor grad bidro til at de minoritetsspråklige barna raskt kom inn i leken: de sang sammen med resten av barnegruppa før de begynte å produsere talt språk, og de brukte sangene for å etablere kontakt med de andre barna. Samtidig øvde de seg på det nye språket mens de sang. Alt i alt førte dette til en snarvei ut av “det doble dilemmaet” (Kulset, 2015a, s. 71–112).

Resultatene ble innhentet ut fra observasjoner av barna og kvalitative intervju med fire erfarne barnehageansatte (to fra hver barnegruppe). Basert på disse ble fem kategorier avdekket som forklaring på hvorfor og hvordan sang kan ha en heldig virkning på norsktilegnelsen hos minoritetsspråklige barn: (1) sang fanger barnas oppmerksomhet; (2) sang skaper positive følelser i gruppa; (3) sang bryter det doble dilemmaet; (4) sanger og rim på barnas hjemmespråk bidrar til positiv selvfølelse, noe som minsker frustrasjon (5) felles nettverk for musikk og språk i hjernen bidrar til å bygge språk gjennom sang (Kulset 2015a). Disse kategoriene er i stor grad sammenfallende med Patels OPERA-hypotese.

## De avgjørende positive følelsene

De to første punktene i OPERA-hypotesen – overlapping og presisjon – dreier seg om nevrologiske reaksjoner og mekanismer jeg har presentert i det foregående. Dette er koblinger i hjernen vi ikke kan gjøre annet med enn å stadfeste at de finnes og dermed bruke til vår fordel. Derimot kan vi som voksne ha stor innvirkning på gjennomslagskraften til de tre siste punktene: emosjoner, re-

petisjon og oppmerksomhet (*attention*). Plattformen og utgangspunktet her er følelsen av glede, og det er også den viktigste bestanddelen i de fem kategoriene i min egen studie. Det å være et smilende og positivt voksenmenneske vil kommunisere trygghet, tillit og stabilitet til barna, også kjent som positiv psykologi (Kulset, 2015a, s. 48–49).

*Jeg går ut døra fra Haugen for å fortsette bort til Tunet da en annen voksen åpner døra på vei inn til Haugen. Gjennom døråpningen får jeg øye på Naeemah (5,6) som kaster seg over Thea (voksen) som sitter på gulvet. “Åh! Jeg blir så glad når Nora er her!” kvitrer Naeemah mens hun klemmer Thea. “Vet du hva, det blir jeg også!” svarer Thea og ler hjertelig. Så lukkes døra. (Kulset, 2015a, s. 81).*

Å synge sammen er en lett vei å komme til den positive følelsen. Når vi synger sammen øker nivået av oxytocin, noe som i sin tur bidrar til at vår empati for hverandre øker. Samtidig synker kortisolnivået (Grape et al., 2003). Hjernen belønner oss for at vi synkroniserer oss med våre medmennesker, en livsnødvendig handling fra tiden da mennesket ikke var på toppen av næringskjeden, men et flokkdyr som måtte fungere godt sammen for å overleve (Mithen, 2005, s. 205–220). Når følelsen av glede først er etablert så kommer både oppmerksomheten og den lystbetone repetisjonen av seg selv. Er sangsamlingen forbundet med tvang, “sett deg ned!” og hysjing før vi starter å synge, så er det ikke mye glede i situasjonen. Da vil man heller ikke fange og beholde barnas oppmerksomhet, og man vil heller ikke kunne repetere sanger (og dermed lære dem raskere) på en positiv og lekende måte. De voksne opplevde det som en lettelse å kunne bruke sangen som middel til å skape felles fokus og tilhørighet i ei gruppe der mange ikke forstår språket:

*Den opplevelsen av å være sammen med deg når du hadde samling, det tilførte oss masse energi og lyst. Vi så engasjementet til barna, at de var fenget og at vi ikke trengte å si “hysj” og “nei». Før var jeg redd for at jeg ikke skulle klare å engasjere den store gruppa, at jeg måtte være “sitt i ro nå», “hør etter»! (Kulset, 2015a, s. 76).*

Å måtte være sint og streng for å forsøke å holde barnas fokus, er verken godt for voksne eller barn. Når såpass mange av barna i tillegg ikke forstår hva som blir sagt, må man finne andre veier som alternativ til prating for å skape en følelse av positivt fellesskap og felles fokus. En del av musikkynet jeg kurset de voksne i på forhånd, i tillegg til Smalls teorier om *musicking*, dreide seg om å alltid ha i minnet at den viktigste grunnen til at vi synger sammen, er for å

ha det koselig og fint sammen som gruppe. Det er ingen andre grunner til at vi synger sammen i barnehagen – ikke i utgangspunktet. Det skal være kose- lig: en så fin stund som mulig for så mange som mulig, i ei gruppe som har det litt ekstra vanskelig med å etablere en positiv fellesskapsfølelse. Det mest på- fallende gjennom hele mitt feltarbeid i forbindelse med denne studien, var da også den sterke følelsen av glede, slik som disse to foregående sitatene vi- ser. Kanskje ble gledesfølelsen så sterk i disse barnehagene fordi musikken re- presenterte det gode fellesskapet der alle kunne bli med uavhengig av språk- kunnskaper? Denne delte gleden førte i sin tur til at barna ble gitt nye sosiale kort. Jeg avslutter denne artikkelen med et blikk inn i én av mange episoder hvor nettopp dette skjedde – at barn via sangsamlingens gjentakende form og inkluderende sosiale rammer, kunne ta del i fellesskapet på en nye måte:

*Når jeg ankommer, løper som vanlig Murshid (2,8) hvileløst rundt og dytter og ødelegger. Han og Komathy (2,10) ser ut til å bli litt av et radarpar i så måte, og sammen med Jamil (2,10) som nettopp har begynt i barnehagen, ligger det an til etablering av en skikkelig liten pøbelgjeng. De andre barna tar de ikke med i lekningen, noe som fører til at guttene bare blir enda mer forvillede og de- struktive. For de andre representerer disse små guttene bare trøbbel. Jeg sam- ler barna i garderoben og starter som vanlig med forsiktig tromming på gulvet: "På jorden hilser vi..." Da er det som om det skjer noe inne i hodet til Murs- hid. Fra å ha vandret litt på måfå rundt om i rommet på de første samlingene, vekker han nå til, ser på fingrene mine, ser på meg, ser på de andre barna og setter seg plutselig rett ned i fanget til en av de voksne. Fra og med da er han med på hver eneste lille bevegelse jeg gjør, fullstendig oppmerksom og konsen- trert. Han synger ikke, men han er 100% til stede, med et stort smil. Før jeg vet ordet av det, sitter han i fanget til Naeemah, en av de store jentene. Fra å være en liten pøbelgutt, går han til å være en søt snill og nusselig liten tre- åring som man gjerne vil være sammen med. (Kulset, 2015a, s. 88–89)*

Dette er som sagt bare én av mange liknende episoder om barns endrede sosiale status på grunn av at de kunne delta i fellesskapet som sangsamlingen representerte. Det er når slike ting skjer, (både med de tause, usynlige barna og de åpenlyst frustrerte) at vi ser hvordan sang gjennom positive følelser og fel- les oppmerksomhet, bidrar til at "det doble dilemmaet" brytes.

## Til sist

Det er ingen tvil om at sang er en viktig innfallsport til et nytt språk for mino- ritetsspråklige barn i barnehagealder. Sang hjelper på grunn av hjernens over-

lappende nettverk mellom språk og musikk, hvor sang krever en mer finkornet behandling enn språk (overlapping og presisjon), på grunn av språktreningen som skjer mens barnet synger på det nye språket (repetisjon), og på grunn av musikkens iboende sosialiserende kraft (emosjoner og oppmerksomhet).

*Hun føler jo at hun er en av oss. I musikkksamlinga er hun på lik linje med oss andre. Der får hun en tilhørighet. (Kulset, 2015a, s. 96)*

## Referanser

- Arbib, M.A. (2013). *Language, music, and the brain: a mysterious relationship*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Bolduc, J. (2009). Effects of a music programme on kindergartners' phonological awareness skills. *International Journal of Music Education*, 27(1), 37-47. doi: 10.1177/0255761408099063
- Cummins, J. (2000). *Language, power and pedagogy: bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Degé, F. & Schwarzer, G. (2011). The effect of a music program on phonological awareness in preschoolers. *Frontiers in psychology*, 2.
- Ericsson, C. & Lindgren, M. (2012). Kvalitet och kompetens i den pedagogiska musikverksamheten. I B. Riddersporre & J. Söderman (Red.), *Musikvetenskap för förskolan* (s. 53-62). Stockholm: Natur & Kultur.
- Estes, K.G. & Hurley, K. (2013). Infant-Directed Prosody Helps Infants Map Sounds to Meanings. *Infancy*, 18(5), 797-824. doi: 10.1111/infa.12006
- Fladberg, K.L. & Sandberg, T. (2011). To av tre har språkproblemer. *Dagsavisen*. 04.04.2011. Lastet ned 18.03.2014, fra <http://www.dagsavisen.no/samfunn/to-av-tre-har-sprakproblemer/>
- Gedde-Dahl, S. & Stokke, O. (2013). Barn er født og oppvokst her, har gått i barnehage, men snakker ikke norsk. *Aftenposten*. Lastet ned 08.03.2014, fra <http://www.aftenposten.no/article7115448.ece> – .UyK-EdyllsE
- Good, A.J., Russo, F.A. & Sullivan, J. (2015). The efficacy of singing in foreign-language learning. 43(5), 627-640. doi: 10.1177/0305735614528833
- Grape, C., Sandgren, M., Hansson, L.-O., Ericson, M. & Theorell, T. (2003). Does singing promote well-being?: An empirical study of professional and amateur singers during a singing lesson. *Integrative Physiological and Behavioral Science*, 38(1), 65-74.
- Gromko, J.E. (2005). The Effect of Music Instruction on Phonemic Awareness in Beginning Readers. *Journal of Research in Music Education*, 53(3), 199-209. doi: 10.1177/002242940505300302

- Koelsch, S. (2012). *Brain and music*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Kraus, N. & Chandrasekaran, B. (2010). Music training for the development of auditory skills. *Nature Reviews Neuroscience*, 11(8), 599-605. doi: 10.1038/nrn2882
- Kulset, N.B. (2015a). *Musikk og andrespråk. Norsk tilegnelse hos små barn med et annet morsmål*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kulset, N.B. (2015b). Sang som sosialt handlingsberedskap for andrespråklærlingen i barnehagen. I S. Kibsgaard & M. Kanstad (Red.), *Lek og samspill i et mangfoldsperspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ludke, K.M., Ferreira, F. & Overy, K. (2014). Singing can facilitate foreign language learning. *Memory & cognition*, 42(1), 41. doi: 10.3758/s13421-013-0342-5
- Løge, I.K. (2011). Språkvanskar og sosioemosjonelle vanskar. I Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland (Red.), *Sosiale og emosjonelle vansker: barnehagens og skolens møte med sårbare barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mampe, B., Friederici, A.D., Christophe, A. & Wermke, K. (2009). Newborns' Cry Melody Is Shaped by Their Native Language. *Current biology : CB*, 19(23), 1994-1997.
- Marques, C., Moreno, S., Castro, S.L. & Besson, M. (2007). Musicians detect pitch violation in a foreign language better than nonmusicians: Behavioral and electrophysiological evidence. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 19(9), 1453-1463. doi: 10.1162/jocn.2007.19.9.1453
- Mellingsæter, H. (2012). Født i Norge, har gått i barnehage, men kan ikke språket. *Aftenposten*. Lastet ned 18.03.2014, fra [http://www.aftenposten.no/nyheter/oslo/Fodt-i-Norge\\_-har-gatt-i-barnehage\\_-men-kan-ikke-spraket-6754397.html](http://www.aftenposten.no/nyheter/oslo/Fodt-i-Norge_-har-gatt-i-barnehage_-men-kan-ikke-spraket-6754397.html). TOI6XJiRwJl
- Mithen, S.J. (2005). *The singing Neanderthals: the origins of music, language, mind and body*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Moon, C., Cooper, R.P. & Fifer, W.P. (1993). Two-day-olds prefer their native language. *Infant behavior and development*, 16(4), 495-500.
- Moreno, S. (2009). Can music influence language and cognition? *Contemporary Music Review*, 28(3), 329-345. doi: 0.1080/07494460903404410
- Nakata, T. & Trehub, S.E. (2004). Infants' responsiveness to maternal speech and singing. *Infant Behavior & Development*, 27(4), 455-464. doi: 10.1016/j.inf-beh.2004.03.002
- Patel, A.D. (2008). *Music, language, and the brain*. New York: Oxford University Press.
- Patel, A.D. (2011). Why would musical training benefit the neural encoding of speech? The OPERA hypothesis. *Frontiers in psychology*, 2.



- Patel, A.D. (2012). The OPERA hypothesis: assumptions and clarifications. *Neurosciences and Music Iv: Learning and Memory*, 1252, 124-128. doi: 10.1111/j.1749-6632.2011.06426.x
- Peynircioglu, Z.F., Durgunoglu, A.Y. & Öney-Küsefoglu, B. (2002). Phonological awareness and musical aptitude. *Journal of Research in Reading*, 25(1), 68-80.
- Schei, T.B. (2011) Kan stemmeskam overvinnes? Om helsefremmende aspekter ved profesjonelle sangeres identitetsarbeid. Vol. 2011:3. *Musikk, helse, identitet*. Oslo: NMH-publikasjoner 2011:3.
- Schön, D., Boyer, M., Moreno, S., Besson, M., Peretz, I. & Kolinsky, R. (2008). Songs as an aid for language acquisition. *Cognition*, 106(2), 975-983. doi: 10.1016/j.cognition.2007.03.005
- Slevc, L.R. & Miyake, A. (2006). Individual differences in second-language proficiency: Does musical ability matter? *Psychological Science*, 17(8), 675-681.
- Small, C. (1998). *Musicking: the meanings of performing and listening*. Hanover: University Press of New England.
- Stenseng, F., Belsky, J., Skalicka, V. & Wichstrøm, L. (2014). Preschool Social Exclusion, Aggression, and Cooperation A Longitudinal Evaluation of the Need-to-Belong and the Social-Reconnection Hypotheses. *Personality and social psychology bulletin*, 0146167214554591.
- Tabors, P.O. (2008). *One child, two languages: a guide for early childhood educators of children learning English as a second language*. Baltimore, Md.: Paul H. Brookes Pub. Co.
- Thiessen, E.D., Hill, E.A. & Saffran, J.R. (2005). Infant-directed speech facilitates word segmentation. *Infancy*, 7(1), 53-71. doi: 10.1207/s15327078in0701\_5
- Thiessen, E.D. & Saffran, J.R. (2009). How the Melody Facilitates the Message and Vice Versa in Infant Learning and Memory. I S. DallaBella, N. Kraus, K. Overy, C. Pantev, J.S. Snyder, M. Tervaniemi, B. Tillmann & G. Schlaug (Red.), *Neurosciences and Music III: Disorders and Plasticity* (Vol. 1169, s. 225-233). Hoboken, NJ: Wiley.
- Trehub, S.E. (2006). Infants as musical connoisseurs. I G. McPherson (Red.), *The child as musician* (s. 33-49). Oxford: Oxford University Press.
- Trehub, S.E., Bull, D. & Thorpe, L.A. (1984). Infants perception of melodies – the role of melodic contour. *Child Development*, 55(3), 821-830. doi: 10.1111/j.1467-8624.1984.tb03819.x